

Előfizetési ár:

Egész évre 8 frt = 16 kor.
Félévre 4 frt = 8 kor.
Negyedévre 2 frt = 4 kor.

Községeknek, körjegyzőknek és néptanítóknak:

Egész évre 6 frt = 12 kor.
Fél évre 3 frt = 6 kor.

Egyes szám kapható:

a kiadóhivatalban, a főtözsde-
ber, Köszl János, Hochrein J.
és fiai üzletében.

PÉCS

POLITIKAI VEGYESTARTALMU LAP.

Hirdetéseket

elfogad a kiadóhivatal (lyceum
könyvnyomda), hol mindenkor
a legjutányosabb árák szabot-
nak. Minden beiktatott hirdetés
után 30 kr = 60 fillér bélyeg-
díj fizetendő.

Nyilttér 1 sor 1 ft = 2 korona.

Kéziratok

a szerkesztőségbe (lyceumi
könyvnyomda) küldendők.

Megjelenik hetenként kétszer.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: lyceumi könyvnyomda.

Kéziratok nem adatnak vissza.

✦ Lechner Gyula.

A közönség mindenütt nagy igényeket támaszt a rendőrséggel szemben és a szigorú követelménynek meg volt országoszerű az az örvendetes hatása, hogy a városok közrendészeti viszonyai az utolsó évtizedben óriási mérvfén javultak és ma már éppen a rendészetnél legkevésbé mutatkozik az államosítás szükség. Örvendetes jelenség az is, hogy a rendészetnél nagy ritkán fordulnak elő ma már hivatalos visszaélések és túlkapások s mind a mellett, hogy a közönség bizonyos idegenkedéssel és gúnyolódással viseltetik a rendőrségi közegek iránt, ezek fegyelmeztetebbek, kitartóbbak, türelmesebbek és óvatosabbak, mint valaha és bármikor.

Pécs városában még csak 10—12 év előtt is horzasztóak voltak a rendőrségi állapotok: zsarnokság, túlkapás a vezetésben, — léhaság, hanyagság, tapintatlanság a működésben. A rendőrök effectív száma alig rugott 20-ra s ezek nagy része is mellékszolgálatokra, vagy tevékenységek s házi ünnepélyek számára használtatott fel. A hajduintézmény nevelésének karikatúráit láttuk bennük és mi természetesebb, hogy rendről, éberségről, erélyről szó sem lehetett és a szélében divó bünbarlangoknál csak egy volt nagyobb és disztelenebb: maga a rendőrségi tanya.

És mily békén türtük a szégyenletes állapotot; se a tanács, se a ministerium, se a város bizottsága nem tehettek semmit annak megszüntése vagy orvoslása végett, sőt az utóbbi egy választásnál nagy többséggel demonstrative hozzájárult annak további fennmaradásához. De végre is egy-két bizottsági tag merész és követelő fellépése megdöntötte az erkölestelen irányu rendszert, kezdé belátni mindenki, hogy a rendőrségi intézményt gyökeresen regenerálni kell. És e pillanattól kezdve a viszonyok előnyösen változtak, sőt a rendőrségi állapotoknak az igényeknek megfelelő orvoslása a városi bizottság kedvenc feladatává vált, melynél a polgárság semmi áldozattól sem riadtott vissza.

A rendszerváltozásban buzgón közre-

működtek a bizottsági tagok, de midőn a rendezés megtörtént, midőn a szükséges intézkedések megejtettek, a vonatkozó szabályzatok meghozattak és a rendőrség száma szaporítottat, szóval: midőn a régi hajduság tetteleg és formában megszűnt, vagyis modern intézményre átváltozott: a további haladás, fejlesztés már magának az intézmény vezetőinek és annak összes közegeinek tulajdonítható, ezek érdeműl róható fel, mi annál nagyobb érdem, mert még mindig küzdeniök kelle a múltból öröklött maradványokkal, melyek sehogy sem illettek be az új keretbe, de kiküszöbölésök személyes okokból mindaddig lehetetlenre vált.

Hálátlanság lenne teljes elismeréssel nem adoznunk első sorban és kiválóan Lechner Gyula főkapitány érdemeinek. Nem lehet eltagadni, hogy a rendőrségi intézmény az ő vezetése és keze alatt nemcsak üdvös átalakításon ment keresztül, de működése a még mindig elég szűkre mért korlátok között, esendben, szerényen és feltűnés nélkül eredményeket is mutatott fel. Maga a rend, zavartalan tevékenység és a közbiztonság állandósága, mint elvitázhattan tények szólnak az ő érdeme mellett s a mi nagyobb teszi az érdemet, az, hogy mindezt soha se használta fel reklam, vagy dicséretgés anyagul, a mint hogy nem is illik e komoly intézményhez, ha azt egyes kiválóbb eredményes eset alkalmából reklamul használják fel.

Az ő működése egyszerű, zajtalan, de becsületes és tiszta munkából állott. A ki ismeri egy rendőrségi vezérlet ezer akadályait, a ki tudja: minő befolyásokkal kell annak megküzdnie, minő tapintatra van szükség, az kénytelen lesz elismerni, hogy annak az egyszerű, zajtalan, de becsületes és tiszta munkának, annak a nyugodt, szentelen, hogy úgy mondjuk: polgáriasan esend tevékenységnek nagy erkölesi ereje és éppen ezért hasznos eredménye is volt. És ez eredmény biztos bizonyítékul szolgál annak, hogy nem annyira teremtő erőre, nagy kísérletekre hajló; nagy sikereket hajhászó elmére van a főkapitány személyében szükség, mint inkább teljes soliditásra, melynek följénje még az annyira megkövetelt személyes fellépést és erélyt is pótolni bírja.

Nem tartotta Lechner Gyula soha

szükségét annak, hogy saját személyét tolja előtérbe és hogy a rendőrség sikereit tisztán, vagy csak egy kis részben is magának rója fel érdeműl; örült, ha rendben folyt minden; készséggel követett minden jó tanácsot, és hálás is volt azért, mi pedig ma nap-ság ritkaság számba megy. Elismerete és sajnálta gyengéit, de soha sem ellenségeskedett azokkal, kik azt éreztették vele, sőt annyira tiszta érzésű volt, hogy bizonyára kész lett volna azonnal megválni nehéz állásától, ha arra öntudatában képtelennek ítélte volna magát, a mint hogy nem volt benne egy szemernyi hatalmaskodási vágy, mely göröcsösen ragaszkodik a birt álláshoz. Szerette szive mélyéből az intézményt, melynek szolgált, és ő volt bizonyára az, ki legőszintebben sajnálta, hogy minden igényt kielégíteni nem képes. A városnak hű embere, tisztviselő társainak igazi testvére, jóakaróinak hálás tisztelője, alantasainak valódi barátja volt. Igénytelen, de nemes gondolkodású ember, érzékeny mindarra, mi személyével összeforrt. Szív, mely csak jóságot érzett s mely városáért rajongó szeretettel dobogott.

Nagy embert dicsérni felesleges, azt magas szelleme eléggé kidomborítja, de dicsérhetni az úgynevezett kis emberek egyikét, egy egyszerű polgárt, egy szerény hivatalnokot s ennek érdemeit, nemes tulajdonait kiemelhetni — az igazi kötelesség.

Aztán ő úgy se hallja már és nem titkkozhatik ellene. De a mint tartozkodtunk előtte minden dicsérettől, úgy most, midőn férfú kora teljében hunyt el és idegen földön, távol szeretett szülővárosától egy kórház rideg falai között fekszik ravatalán, szívtelességnek tartanám megvonni emléktől az elismerés koszoruját, melynél egyebet buzgó tevékenysége és önzetlen, tisztakezü munkálkodása úgy sem szerzett meg.

A pécsi rendőrség minden tagja mely fájdalommal vette a veszteség hírt, de a veszteség fölötti sajnálkozás közrészvétté vált; az megőrizte az ő emléket az intézményben magában, ez mindenkora kegyeletével járul hozzá és a mikorra szó lesz egy becsületes, buzgó és tiszta munkálkodásról, az ő neve példaképen fog említtetni. Kell-e szebb, nemesebb emlék, melyet egy igénytelen ember önmagának alkothatna? hogy pedi g

sirja ott a távolban, idegen földön jelen ne legyen, arról gondoskodni fognak tisztelői, barátai, jóakarói és Pécs város összes polgárai

B. K.

Egy kis statistika.

IV.

A hazából távollevőkre és kivándorlóira vonatkozó adatok kiegészítésül megemlítendőnek tartjuk, hogy a Kivándorlói Romániába folytonos és hogy 1880-tól 1890-ig a kivándorlók száma átlag 50000 lélekre tehető, mely számból 15000 a székelyekre esik.

Ez utlévéllel kivándorlókon kívül igen tetemes azok száma, kik utlévél nélkül átszöknek a határon, így tilos határátlépésért 1891-ben 1734 egyén fogatott el a román határon, ami igen szomorú adat.

Az Amerikába kivándoroltak száma 1890-ig hozzávetőleg 80000 főre tehető, az osztrák tartományokba pedig 101.283 főre, míg Horvát-Szlávon ország népessége Bács-Bodrog megyékből 28644, Somogyból 11.089, Baranyából 6.322, Zalából 5.556, Tolnából 2.903, Torontálból 2694, Veszprémből 2495, Trencsénből 2.142 és Vas megyéből 2129 lélekkel szaporodott, összesen tehát 6.080 lélekkel, jó volna ezeket visszatelepítéssel visszahódítani az anyaországnak.

A magyar birodalom jogi népessége (kik kötelekbe tartoznak, ha külföldön laknak is) 150.518 lélekkel nagyobb mint tényleges népessége Ausztriai illetőségű volt Magyar birodalomban 1880-ban 59.223 férfi, 45.475 nő, összesen 104.698, 1890-ben pedig 85.871 férfi, 73.766 nő, összesen 159.637, a szaporodás tehát 549.39 vagyis 52.47%.

Külföldről tartózkodott a magyar birodalomban 1880-ban 9961 férfi, 6126 nő, összesen 16087; 1890-ben pedig 11507 férfi 8665 nő, összesen 20.172, a szaporodás tehát 4.085 vagyis 25.39%. A külföldiek közül legtöbb (6597) a német és az olasz (5886.) legkevésbé (305) a török.

A magyar állam jelenlévő népességéből férfi 8.668,173, vagyis 49.64%, nő 8.795,616, vagyis 50.36%, és így minden 1000 férfire 1015 nő jut Baranyamegyében (a polgári népességet véve alapul) minden 1000 férfire 1033 nő esik. (Somogyban

1011, Tolnában 1018, Zalában 1013, Bács-Bodrogmegyében 1023, Pécsen 1000 férfire 1077 nő esik.

A magyar állam népességéből 0-15 éves 36.68%, 15-40 éves 37.90%, 40-60 éves 18.59% és 60 éven túl 6.83%.

Baranyamegyében a 0-15 évesek a lakosság 32.6%-át képezik, esik belőlök minden 1000 lélekre 37.8% és 5-éven alól elhal minden 100 gyermekből 40. (Somogyban 38.9, Tolnában 40, Bács-Bodrogmegyében 39.6.) Legkevésbé a gyermekkorban levők száma Baranyamegyében, a legtöbb pedig Csanádban (41.8%), Ungban (39.7%), Torontálban (39.5%), Ugozsában (39.3%).

Baranya a legrégibb időben.

Baranyának belállapota 899-1543-ig

A művészet nem csekély fokon állhatott nálunk hajdanában. Az építészet köfargás és szobrászat különösen virágoztak megyénkben. Vannak erre kétségtelen adataink és minden rombolásnak dacára jelenleg is jeles emlékek, melyek közt a pécsi főtemplom számos reánk nevez megbeszélhetetlen régiségeivel főhelyen áll. Van, hogy sokat ne említsünk, benne egy a híres Szakmáry püspök által készíttetett gyönyörű márvány oltár, mely igazán mesteri kézzel mutat; és néhány régi jeles síremlék is. A pécsi templomnál kívül a Pécshez közel fekvő maifai igen-igen régi templom is látszanak még a régi művészet némely nyomai. Portaléja gyönyörű fejez márványból készült goth stílusban, és Klimó püspök 1756-ban végzett egyházi látogatásának irományaiban régi falifestvények említtetnek, melyek még akkoron láthatók valának benne. Néhány év előtt pedig teljesen kiigazított ezen kis, de tiszteletre méltó templom és ez alkalommal, midőn a külvakolat levakartatott, egy egészen vörös ruhába öltözött barát képe lőn látható. E templom körül az említett évben 60 alma, körtély és barackfa állott, mond az említett visita, és egy, Varsányi István nevű szorgalmas remete lakott. Nem messze e templomhoz, más templom is állott hajdan sz. Imre tiszteletére, romjaihoz most is a hideglelésben síntörők legnagyobb bizalommal járnak imádkozni. Baráturban is látott Klimó

püspök goth stílusban épült, de fájdalom, romladozott, egyházat régi falifestvényekkel. A széki templomról pedig ekkép szól: Amplitudine et vastitate structurae quamvis in fertilitate dirutae inter parochiales hujusce dioecesis ecclesiae facile prima e firmo lapide et coemto solido extracta. Binne hujus templi ianuae ex scisso lapide diversis ciradis ad normam antiqui laboris (uti et fenestrae) extractae non postremam antiqui templi magnificentiam testantur. Szakálban is állott akkoriban még romladozott templom és benne az 1453. évszám, a szenvedő megváltó, szent Ferenc, Domonkos, Lőrinc és László falra festett képei valának láthatók. Komlón is állott még akkoron sz. István király tiszteletére dűledező egyház, Ligeten pedig sz. Imre hercegére. Pálóskén, Szopokon, Jánosiban, Kovácánán, Egyházföldben, Abaligetén stb. csak romok valának láthatók. Miből világos, hogy megyénknek legszege nyebb táján, a hegyháton, egymás mellett szép templomok állottak oly kis falvakban, melyekben most még csak kápolna sincsen. Nesselrode püspök 1721-ben végzett egyházi látogatása irományaiban is ugyanazt olvassuk, hogy még akkoron megveszte csaknem minden plebániában láthatók valának a régi templomok itt-ott igazán nagyszerű romjai. Ugyanazon- visita is emlékezik több helyen meg fonn volt goth stílusban készült portálok, faragott kövek és festvényekről. Kell-e tehát ennél világosabb tanúság arra, hogy hajdan nálunk a szobrászat, építészet és festészet nem valának ismeretlenek, miket leginkább Olaszokban forgott és tanult nagy-nívveltségű főpapjaink pártoltak. Kiknek egyike 1500-ban engedelmet nyert a pápától, hogy az akkori leghíresebb olasz festész egy évig Pécsen tartózkodhassék a püspöki lakban, többek közt esetével ekesítendő a székességvizitát. Azonkívül a szerzetes papság is bőven ekesíté ki templomait a művészet alkotmányával. A hangaról, mint művészetről is kell említenünk. Az egyházi éneklés minden bizonynyal tanítattott Pécsen, Pécsváradon és egyéb monostorainkban. Igen nevezetes, hogy 1450 körül Pécsen már organista volt, kinek a főnnevelő Huendler püspöki helyettes új dragokévekkel ekes püspöki süvegét 99 aranyfonton zálogba adá, 10 aranyat fizetvén évenként kamat fejében. Ime, az akkori kamatláb. Ugyan azon időben egy Orgonás nevű kanonok is for-

A PÉCS TÁRCAJA.

Kalmár Piroksa.

— A „Pécs” eredeti tárcája. —

A költő, a zenész, a festő, a szobrász, az építőművész remekéi századok és évezredek viharaival dacolnak. A költemény, a dal, symphonia, Rembrandt s Rafaél vászna, a milói Venus és a belvederi Apollo, a gulák és obeliszek évezredek multával is hirdetik alkotóik lángszellemét, az ihletet, a genialitást, az isteni szikrát, mely meggyőzték. A színész azonban a feledés hullámai elől nem tudja elrejténi szelleme, ihlete s lényével összefort művésze te remített alkotásait. Hanghordozását s hangszulyozását nem őrzi meg se szó, se hangjezy, plasztikáját se szoborminta, se vázson szervezett s életre-ébrésztett műremekeit se palota, se dom. Dobogtassa bár szívet forró érzemény, lelkesítse bár kebelét magasroptú ideál, gyujson bár elméje s tudása szövőtetket az ember s világismeretben, fejezze bár ki a lelket anatomic és psychologicé, alkotta meg bár szerepeinek plasztikáját. Michel Angelo esetjével, öntsön bár életet

a holt szövédékbe, mint márványba Pygmaléon: . . . le hullt a kárpit, elhangzott a taps. Kis időre még visszahangzik a közönség és a műkritika resonansában az elismerés hangja; néhány hónap, egy-két esztendő s minden feledve van. Sokrates elítéltetik, hogy megrontja az ifjuságot, a századok igazságát szolgáltnak neki s bámulva olvassák lángeméje mélységes alkotásait. Shakesperet félre-iseri kora, életre kelti a jövő; Katona hír s dicsőség nélkül száll a rideg sir ölebe, de ma a legnagyobb magyar tragikus pálmájával koszoruzza meg az irodalom, a műkritika és a közvélemény. A színművész alkotása azonban, ha a jelenben méltánylást nem nyer s meg nem őrökíti a sajtó, nyomtalanul szakadt a feledés kikötőjén át a megsemmisülés tengerébe.

Kalmár Piroksa, színtársulatunk e kiváló művésznöje, méltán megérdemli, hogy az elismerés s a taps-közönséges tetszésnyilvánításain felül, melyek pályája kezdetétől fogva mind mai napig kísérik, művészetét, annak sajátos jellemvonásait elemezzük. Alkalmunk leendő egyrészt az elismerés, habérkoszoruját nyújtani, másrészt a buzdítás s megnyugtató motorul használni minden törekvő színész előtt, hogy rögs s félreismeret pályáján

kitartással s nemes becsvágygyal haladjon. A szépet, az igazt, jóert, az ideálökért hevűtő kehebelismerés nem fog elmaradni; öntsön ez balzsamot ezer tövistől vértett szíve keserű fájdalomra.

Kalmár Piroksa művésznő a szó teljes értelmében. Szerepei a naiv a szubretto, a társalgó szerepkörében mozognak. Innen van, hogy nincs alkalma a színpalengető, pathetikus fölkiállításokra, nyögésre, sírásra, fildoklásra, átkozódásra és idegeink megérszékettetésére; ebből magyarázható, hogy a nagy közönség naiv, kedves, elragadó s bájos jellenségnek tartja ugyan minden föllepését, de több varázserőt tulajdonít művészi temperamentumának, mint öntudatos művésztének. Lehet ez a nagyközönségnek véleménye, mely csak felszínről ítél s a külszin csábos varázsa után indul a műkritikus mindenkör el fogja ismerni, hogy alkotásaiiban épen olyan hatalmas, izmos az öntudatos művészet eleme, mint az eredeti. Istentől adott tehetségnek nélkülözhetlen előfeltétele. Jelszava: egyszerűség, iraszág és közvetlenség. A modern iskolának jelszava ez, mely gyűlöli a pose-ot, az affektáló szenvelgést, az alpáthoszt s a szolgáló másolat Semmi mesterkelttség, szemkápráztatás, hanem élet s igazság. A holt nincs élet, megteremti. A holt márvány-